

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, apryl 1997
lětnik 47

4

Bože słowo za nas

Sćerpliwosće je wam trjeba, zo byšće Božu wolu činili a slubjenje dóstali. (Hebr. 10,36)

Druhdy dyrbyu na někajke posedženje do Drježdžan. Potom mje tón abo tamny ze swojim awtom sobu wza. A na awtowej dróze husto stejimy a čakamy, zo by zaso dale šło. Husto su sobujěducy, wosebje šofer, njesćerpliwi a so prašeja: Hdy móžemy skónčnje dale jěć? Zawěsće znaće tež tajkich njesćerpných čłowjekow, hajs nana sće sami njesćerpliwi. Zda so to čłowjeske wašnje być, zo njemóžemy dočakać. A tola: Sćerpnosće je nam trjeba: To plaći za naše wšedne žiwjenje. Štóž je sćerpliwy, tón ma so w žiwjenju lóšo.

Naše hrono pak nam tež praji: Tež hdyž chcemy so po Božej woli měć, je nam sćerpliwosće trjeba. Kak mamy to zrozumić?

Hdyž so wječor na swoje řeče a skutki dopominamy, potom přińdžemy na to abo tamne, štož njeběše runje po Božej woli. Předewzamy sebi, to přichodny dzeń lěpje činić. A nazajtra so tež wo to prócujemy. Ale wječor dyrbymy zaso zwěsćić, zoso nam to poradžiło njeje. A tak so to dzeń wote dnja stawa. Potom wjac dolho njetraje, a nam myslička zeschadza: Njetrjebaš so docyła wjac prócować, dokelž ty ženje Božu wolu njespjelniš. Tu nam Bože słowo praji: „Sćerpliwosće je wam trjeba, zo byšće Božu wolu činili.“

Haj, smy husto njesćerpní. Měnimy, zo tak a tak z

sćerpliwosću ničo njedocpějemy. Radšo chcemy swoje žiwjenje sami do rukow wzać a na Božu pomoc nječakać a so přeco zaso podarmo prócować, so po Božej woli měć.

Naše hrono nam praji, zo sćerpliwosć njeje podarmo, ale zo dóstanjemy za to slubjenje! A Bóh je nam zbóžnosć slubił.

Njedóstanjemy pak zbóžnosć přez hnadu? Smy tola w Swjatym pismje wo tym čitali kaž na přikład w lišće na Efeziskich: „Z hnady sće wumóženi přez wěru.“ (Ef. 2,8) A nětko nadobo: „Sćerpliwosće je wam trjeba, zo byšće Božu wolu činili a slubjenje dóstali.“

Měnju, zo to přećiwo sebi njesteji. Chcu to spytać z małym přikładom wujasnić. Hdyž dóstanje džěćo k narodninam wjetši dar, potom wone prawu dźakownosć jenož ze słowami nje-pokaza, ale tež z tym, zo z darom w zmysle darićela wobchadza. Podobnje je to tež z našim wumóženjom, ze zbóžnosću. Je to Boži dar. Ale tutón dar mamy přiwzać; a to so w našim žiwjenju pokazuje, to rěka: w našim prócowanju, Božu wolu dopjelnić. Tež hdyž wěmy, zo to ženje cyle njedokonjamy. Potom nochcemy prajić: Ja tak a tak ženje Božu wolu w swojim žiwjenju spjelnić njemóžu a tehodla to tež njespytam. Nawopak: Mamy so prócować! A k temu je sćerpliwosć trěbna. Štóž so wo nju njeprócuje, temu tež Bóh smilnje njebudže. Boža hnada njeje ženje tunja hnada. Tehodla nam Swjate pismo praji: „Sćerpliwosće je wam trjeba, zo byšće Božu wolu činili a slubjenje dóstali.“

S. Albert

Tutón Lutherowy pomnik steji w sćinje ewangelskeje cyrkwyje w Bělej Wodze. Napis rěka: „Gottes Wort und Luther's Lehr' wird vergehen nimmermehr.“ Pomnik steji pod škitom.

E. Bignowa

Před 50 lětami w Bukecach

Lěto po wójnje móžachmy našeho serbskeho fararja G. Mjerwu z nacistiskeho wuhnanstwa zaso do našeje wosady witać. Někotři swěrní Serbja, tež ja jako šulerka, běchmy so pola Hennersdorfec zešli a serbske kěrlušy nazwučowali, kotrež běchmy jemu k česći při nawróće před faru zanjegli. W našeje swójbje, hdžež wosta serbsčina přeco wobchadna rěč, zrodzi so myslička, tež zaso serbsku konfirmaciju wotměć. Tež někotre dalše swójbje so za to wuprajichu, a knjez farar bě přezjedny. Běchmy hordži na to, zo hłosy nas

Serbski bus

pojědže hižo 31. awgusta a nic kaž na kubłanskim dnju wozjewjene 14. septembra.

sydom konfirmadow (Doroteje Krawcec z Wawic, Eriki Kroškec z Wadec, Eriki Sołčić z Mješic, dweju dalšeju holcow ze Sowrjec, Křescana Kejžora z Lejna a Rudija Rychtarja z Mješic) po cyłym wulkim Bukečanskim Božim domje klinčachu. – Bohužel wosta tuta konfirmacija palmarum 30. měrca 1947 poslednja serbska w našeje wosadze w Bukecach.

Erika Rajšowa

Košla zbožowneho

Běše pak něhdy chory kral. Wón běše jara njezbožowny a rjekny: Štóz mje wustrowi, dóstanje połjcu mojeho kralestwa. Na to zhromadźichu so wšitcy mudri mužojo kralestwa a přemyslowachu, kak bychu móhli kraleja pomhać. Přemyslowachu a přemyslowachu. Nadobo zeschadza jednemu z nich myslička. Wón rjekny: „Njeh so zbožowny čłowjek namaka, kotryž dyrbi so swoju košlu slec. Kral njeh so košlu potom wobleče, budže strowy a zbožowny.“

Jako kral słowa mudreho slyšeše, posła svojich služownikow do cyłego kraja, zo bychu zbožowneho namakali. Služownicy pytachu w každym kućiku kralestwa, ale bjez wuspěcha. Běše-li něchtó bohaty, běše chory. Namakachu-li stroweho, běše chudy. Běše-li

pak bohaty a strowy, skoržeše, dokelž měješe lěnju čeledź. Nichtó njeběše spokojny a tehodla tež nic zbožowny. Jedneho dnja džěše syn krala wječor nimo poł rozpadaneje hěty a slyšeše, kak něchtó ze spokojnym hłosom rěčeše: „Bóh tón Knjez běše ke mni zaso ja-ra dobroćiwy. Mam dosć džěla. Sym syty a nětko lehnu so spać. Što trjebam wjac?“

Syn krala so wjeseleše, zo běše zbožowneho namakal. Swojim služownikam přikaza, košlu zbožowneho kraleja přinjesć. Za to možeše zbožowny tak wjele pjenjez dostać, kaž chcyše. Služownicy džěchu k zbožownemu. Hdyž běchu pola njeho, widžachu, zo běše zbožowny tak chudy, zo ani košlu njeměješe.

(Po powědce
Lewa N. Tolsteho)

Klětnjanska konfirmacija z fararjom Krollom před cyrkwju
Foto: Bigon

nichtó njewě, čehodla. Po wěstym njewěstym čakanju da sej četa Lejna jeho smjerć hamtsce wobkrućić. Četa Lejna běše w Šešowje mjez přenimi, kotřiž hižo po lěće 1952 LPG załožichu. Što ha sej z třomi džěćimi sama chcyše na wulkej žiwności? Tuž bě to za nju znajmjeńša najlěpši wupuć.

Třeće Jančkec džěćo běše četa Hana. Pozdžišo bě wona we Łazu znata a woblubowana předawarka, mjez druhim tež pola překupca Jana Haješa. Wudała bě so na Maksa Bartlika z Nydeje. Tón wšak hnydom napřećo Jančkecom pola Grofic bydleşe. Makso wy nan bě w přenjeje wójnje padnył, a tež mać bě zahe wumrěla. Tuž wotrosće hromadze ze swojej sotru pola Grofic. Grofina džě běše jeho četa. Bartlikec Maks chodžeše do brunicownje na džělo. Tam česlowaše. Hakle po druhej swětowej wójnje a po dolhim čakanju a paranju narodži so Bartlikecom skónčnje synk. Ze wšěch ćetow běše četa Hana ta najwosebniša. W młodych lětach sluješe w Zhorjelcu pola wěsteho cyrkwinskeho hudźbneho direktora Schneidera. Tuž bě so trochu měščanskeho zmyslenja nawučila, z druhim słowom, běše zdžěłana žona. Jeje muž běše jednory a čichi čłowjek. Zwjetša mjelčeše. Tola druhdy běše wón kaž wuměnjeny a možeše cyłu bjesadu, njeh bě kermušna, njeh bě na-

rodninska abo konfirmacijska, ze svojim žortniwym powědanjom zabawjeć.

Po třoch holcach porodži Hana Jančcyna lětko po přenjeje swětowej wójnje skónčnje hólčca. Wón bu na Richarda wukřčeny. Na mojich křćiznach zahlada so młody Jančka do Karičec Elzy z Połpicy w Klukšanskej wosadze. A pječ lět pozdžišo, wosrjedź žalostneje wójny, so wozeništaj. Naš nan běše pola woja-kow něhdze na nawječornej fronće, a naša mać bě sej tuž sama z kołom na bratrowy kwas dojeła. A nazajtra sedžach ja doma we woknje a čakach na nju. Za mnje započa so mjenujcy wosebity džeň a wotrězk žiwjenja, dokelž dyrbjach přeni króć do Rakečanskeje šule. Wowka Lejna, nanowa mać, wonka na polu woraše. W poslednim wokomiku mać domoj dojeđe, mje hrabny a skoku zwobleka a potom ze mnu do Rakec smaleše na šulsku swjatočnosť. Tele wosebite wobstejnoscě na wonym 16. žnjencu lěta 1943 běchu zawěsće sobu na tym wina, zo mějach pozdžišo z dypkownoscju stajnje swoju lubu nuzu.

Jančkec Richard je po wójnje ze swojej swójbu na Přiwćičanskim knježim dworje bydlił a so tam z noworatarstwom pospytał. Pozdžišo přesydl so do Budyšina, bydleşe wjele lět na Jordanowej a chodžeše do fabriki na džělo. W ↵

Spominanje na serbske korjenje

(Pokročowanje)

Jančkec potomnistwo

Z džědowym přećelstwom, potajkim z jeho přiwuznymi, mějachmy poprawom mało činić. Džěd Korla bě so w Radsce narodźił a tam wotrostl. Běše dwójnik. Tež na wowcynej stronje běštaj so dwójnikaj narodžiloj. Tuž so njetrjebam džiwać, zo mataj tež mojej synaj wobaj dwójnikow.

Jančkec Korla a Hana měještaj šěsć džěć, štjuri holcy a dweju hólcow. Najstarša běše naša mać Ema. Wona narodži so dwě lěće do přenjeje swětowej wójny. Chodžeše do Łazowskeje šule, hdzež tež serbsčinu wučachu. Konfirměrował bě ju farar Jurij Malink, na kotrehož so wona přeco rady dopomina. Služila je potom w Komorowje pola Rakec na Kružnic kuble. W tymle času zezna so z našim na-

nom, Šimanec-Šoćić Alfredom. Kaž bě to tehdom z wašnjom, je so temule mandželstwu tola trochu brašćilo.

Druhe Jančkec džěćo běše naša četa Lejna. Wona je so na wudowca Jana Kunaška do Šešowa wudała. Tón bě do noweho mandželstwa holčku přiwjedl, kiž měješe po njebohej maćeri šwicarske staćanstwo. W hubjenym času po wójnje nam sliny běžachu, hdyž na to myslachmy, zo wona tajkele rjane pakćiki přez Čerwjeny křiž dóstawa. Mi so zda, zo je so wona potom svojeho droheho a najdrěšeho šwicarstwa wzdała, dokelž wyšnosť na to tločeše. Něchtóžkuli by tehdom štó wě što za to woprowal, hdy by NDRske staćanstwo ze šwicarskim zaměnić směł!

Tež Kunaškec wuja běchu kónc wójny zawlekli, a

sydomdziesiątych lětach so znowa na puć poda a přečahny do Erfurta, hdžež džowka bydleše. A tam, daleko wot Nydeje a daleko wot Połpicy, staj četa a wuj posledni wotpočink nama-kałoj. Wuj Richard njeje tež tam w cuzym měsće ze mnu hinak hač serbsce rěčať. Njewěm, hač běštaj Jančkec jeničkaj Serbaj w durinskej stolicy, tola w Erfurce mějachu tež jedyn „Sorbenweg“.

Wo ćeće Elzy chcu šće tole naspomnić: Wona njechodžeše kaž my w „čri-jach“, ale přeco jenož w „stupnjach“. Tež hewak bě jeje serbsčina trošku hinaša hač naša Nowšanska. Tola tež w Nydeji so serbski jazyk zaso hinak wjerćeše. Tale serbsčina běše mi někak jakniša abo jadriwiša. Ach, to je wěcnje škoda, zo je so wšitko pominyło!

Četa Marka, kotruž běch na spočatku hižo naspomnił, bě so po Richardze jako pjate džěco narodžila. Wona je hač doposledka našeho džěda a našu wowku swěru zastarowala a sej po jeju smjerći w Mortkowje mjenše bydenčko nadešla.

Poslednje džěco běše zaso hólć. Jemu rěkachu Walter. Runja Richardej bě so tež wón strowy a čily z wój-

ny nawrócił. W léce 1949 wozeni so ze Šubertec najstaršej džowku z Noweho Města nad Sprjewju, kotraž běše w Nydeji pola Weckec služila. Bydleše ze swójbu we Wojerecach, a runje wón, tón najmlódši, je přeni na božu prawdu wotešoť.

Něšto wo serbskosći

Jančkec w Nydeji běchu serbska swójba, a wowka běše pobožna a šćedriwa žona, kiž je nam wšelake dobroty wopokazała. Rady wona pobožne wěcy čitaše, předewšěm wšak tež w starych serbskich Spěwarskich. Nowiše pismo čitać njebě nawuknyła. Jako bě jedna z jeje wnučkow na poliomyelitis schorjeła a so bėdna we ložu ležo ze šlagrowymi zešiwkami zaběrała, ju wowka napominaše, tola radšo w Spěwarskich listować. Škoda, zo bě naša Nydzanska wowka telkole lět nimale hlucha, tak zo bě jara čezko, zo z njej prawje rozmołwjeć.

Tež w nacistiskim času je so pola Jančkec nimale jenož serbowalo. A džěd a wowka měještaj wšak z němčinu swoju lubu nuzu kaž někotryžkuli serbski holan. Serbsce so jimaj lošo powědaše.

Nacisća běchu ze słowjanskeho „Neida“ ryzy němski „Köhlergrund“ spasilili. W lěsku mjez Nydeju a Łazom džělaše abo wuhlerješe wuhler Mencil. Tuž njebě tele nowe němske pomjenowanje docyła tak njelepe. Či bruni pak mějachu wězo hinaše wotpohlady. Wšitko, štož w zjawnosći na słowjanske, na serbske korjenje dopominaše, chcychu najradšo wutupić. Zawěsće něhdže na někajkim hamće někajki Něhdyserb kokaše a tajke šikwane němske přeměnki kaž Spreefurt za Delni Wujězd abo Elsterhorst za Narć atd. atd. wulahny.

Nacionalsocializm pak bě w léce 1945 přehrał, tež we Łužicy. Stare mjena za serbske holanske wsy smėdzachu so zaso wužiwać, tola němcowstwo bě dalšeje mocy nabyło. A serbstwo hinješe. Potom w času, hdžež so Serbam wot němskich knjezow přeni kruč w stawiznach zjawnje runoprawnosć wobkrući a so telko wo rozkćewje serbstwa rěčeše a pisaše, poča so tež serbskosć Nowakec-Jančkec swójby džěń a bóle drjebić. Generacija ćetow a wujow běše takrjec poslednja serbska generacija.

Jančkec džěd a wowka

měještaj wjac hač džesatk wnučkow a wnučkow, ale nimale ze wšěmi so jenož němčowaše. My pak w Nowej Wsy bėchmy dwurěcnje wotrostli. Wulka sotra doma a ze serbskimi ludźmi jenož serbsce rěčeše. A ja so potom na Budyskej SWŠ tak prawje serbskeho ducha nasrěbach a so ze serbskim wědomjom nakazyč a so swojich serbskich korjenow dohladach, na čimž mějachu wuběrnj serbscy wučerjo tehdomnišich powojnskich lět swój wosebity podžěl, tola tež sobušulerjo ze serbskich katolskich wosadow. Jako bėchu čy pytnyli, zo nimaja z němpulu činić, bėchu mje přiwezali, za což sym tym Benam a Pawołam a Měrcinam tež džensa hišće džakowny.

Hakle pjećatřiceći lět po zničěnju Nydeje sym zaso přeni kruč přez nowy wulki Łazowski most do Wojerec jěť. Z tehle mosta pohladnych nalěwo ... tamle něhdže je Nydej byla! Něk so tam wupjeraše hrozna jama, wohidna džěra, hoberska rana, kotraž nihdy nanihdy njezažije, haj, nje-směrnj row, kotryž je serbsku holu a wšitko serbske spózřěť. Mi bėše styskno.

Hinc Šořta

Kubłanski džěń 1997

Na tradicionalnym kubłanskim dnju 24. februara bėchmy na Michalskej farje z hosćom. Hižo lětdžesatki přeprašuje serbska superintendatura na tajki kubłanski džěń we februarje. Ličba wobdžělnikow njebywa wjetša, je džělawy džěń, a mnozy swěrnj Serbja njemóžeja staroby dla so wobdžělic. Při wšěm njebėše tutón džěń jenož někajke zetkanje, ale džěń pod Božim słowom, džěń za ćělo a dušu, přetož my so tež wulkotnje pohosćichmy. Wutrobny džak knjeni Albertowej a jeje pomocnicomaj.

Nutrnosć měješe superintendent Albert. Što rěka wěrić: Za to mamy w 1. lisće

na Hebrejskich přiklady, rjekny předar. Abraham wěrješe Božim slubjenjam, wón čehnješe do dalokeho, njewěsteho kraja. Wón džěše we wěrje swój puć, bjezteho zo by so zabłudžil. Tež za nas džens plać, zo wěrić rěka: Bože puće z nami su wěste, nic naše wumyslene.

Handrij Wirth, naš krajny synodala, rozprawješe wo džěle w synodze. Zařdžene lěto bě 125 lět, zo Sakska krajna synoda eksistuje. Na njeho je začić činiło, kak so w cyrkwiskim parlamence přez wuběrki, diskusije w plenumje, husto někotre hodžiny trajace, potom přez wothłosowanje rozsudy tworja. Tež cyrk-

Foto: W.

winske zakonje, kiž su prawiznicy krajneho cyrkwinškeho zarjada přihtowali, dyrbja samsny puć hić, prjedy hač su plaćiwě. Wón je po dwěmaj schadžowanjomaj tež začuwał, zo móže džělo w synodze došć

napinace być, dwójce za lěto pjeć dnjow. Je pak to tež dobry puć, hdyž postajeja synodalojo z cyłje Sakskeje puć našeje cyrkwyje.

Farar Jan Malink předstaji nam Philippa Melancthona při skladnosći ⇐

jeho 500. narodninow 1997 jako sobuwowojarja Luthera a tež jako přečela słowjanskich ludow. Hižo z 21 lětami bě wón profesor. Wón je tež wudželał Augsburgske wěrywuznače z lěta 1530. Dokelž bě bamž Luthera zatamał, móžeše tutón jenož do Coburga pućować, dokelž słušeše tute město tehdom k Sakskej. Melanchthon steješe před reichstagom a formulowaše jasnje ewangelsku wěru. Melanchthon to tež bě, kiž zarjadowa wizitacije a jich porjad postaji. Wón wudžela tež ewangelski šulski porjad. Z teho wuchadžeše, zo ma so stat wo kublanje džěci postarać. Hač dotal běchu jenož klósterske šule. Jeho zasadjenje za šulstwo wunjese jemu čestne mjeno Wučer Němskeje.

Luther a Melanchthon běštaj čas žiwjenja přečelej, hdyž tež po charakterje rozdželnaj. Melanchthonej so wumjetowaše, zo je nje-kruty. Wón chcyše tehdom po swojich mocach šćěpnju cyrkwy zadžěwać. Po Lutherowej smjerći wuwisťej so dvě křidle, „radikalni“ lutherscy a filipisća, kiž Melanchthona zakitowachu.

Budyšan Kasper Peucer bě we Wittenbergu připóznaty medikus a lékař sakskeho kurwjercha. Tutón woženi so 1550 z Melanchthonowej dzowku. 1559 přebywaše Melanchthon z nimaj w Budyšinje a přednošowaše před gymnazijom wo Janu Křćeniku. Po

zdaću bě jeho přichodny syn Serb: Tak nasta wjele počahow k wuchodnej Europje. Tež w tutym nastupanju twarješe Melanchthon mosty. W jeho domje přebywaše stajnje wjele hosći. W jědnaće rěčach so za blidom rěčeše. Jeho dom we Wittenbergu je so do našich časow zdžeržał a so k jubilej wobnowił.

Farar na w. Feustel z Njeswaćidla předstaji we swojim přednošku na jara jima-ce wašnje dóńt a skutkowanišća dwanaće japošťow. Cyrkej ma w swojej protyce za wšitkich pomjatne dny, woni džě běchu přeni připowědarjo Jezusoweje naležnosće. Woni běchu misionaroyo we wšěch tehdom znatych kónčinach swěta a martrarjo za wěru. W našej Budyšinskej cyrkwi mamy šesćoch z nich z jich martrarskimi gratami předstajenych. Někotre lětstotki běchu jich wobrazy přemolowane. Měnju, zo by derje było, hdy by so na kemšach na tutech přěních swědkow wěry husćišo spominało. Wutrobný džak na fararja Feustela.

Džeń wuklinča ze swětłowobrazowym přednoškom Měrcina Šenka z Plusnikec. Wón je w běhu 30 lět floru a fawnu našeje wušeje domizny we wobrazach zapopadnył. Wjele kwětkow a rostlinow je wohroženych, někotre namakamy jenož na wosebitych městnach. Cyłkownje widžane rjane skónčenje dnja.

Kurt Latka

Zetkanje ze stawiznami

Dolho sym ja přemyslował, hač je totež prawe napismo za moje rozpominanje wo pućowanju po nawječornej a narańšej Pruskej. Tutón kraj běše džě před lětstotkami z Němcami wosydleny kraj; Słowjenjo a Němcy bydlachu tu w dobrym susodstwje. Zeznach tutu rjanu krajinu z jeje wjele jězorami, měrnymi lěsami a dalokimi polemi w léce 1943. Tehdom jědžech jako 18lětny na poľnócnu frontu do Ruskeje.

Wot teho časa je wjace hač 50 lět zašlo. Nowši stawiznopis njeje sej w posudžowanju podawkow tehdom hišće přezjedne. Něšto pak njeda so zapřec: Zhubjenje tuteho kraja je wuskutk dweju swětoweju wójnow, kotrež započestej so w Němskej. Dobyčerjo na kóncu wójnow přeměniču zemjepisnu kartu na swoje dobro.

Nas běchu w šulu wučili, zo su Němcy lud bjez ruma, a tehodla je jenož jedna možnosć, so na wuchod wupřestrěć. Wot Nysy hač do Klaipedy (Memel) je 900 km z malo wobydlerstwom tehdom kaž džens. Tak widžane bě to jedna z wulkich propagandowych lžow za lud.

Po puću do Pruskeje

Naše pućowanje bě farar Schille z Lipska-Borsdorfa hižo druhi raz připotował. Puć wjedžeše nas přez Gubin do Torunja nad Wisłu. Přichodny džeń jědžechmy do Gdańska (Danzig). Tuto 1000lětné wikowanke město při Baltiskim morju je so w starej rjanosci zaso natwarilo, přetož w léce 1945 běchu čežke bombove nalěty zwjazkarjow město k 90% zničile. Z wikowanjom zetkawa so wopytwar při kóždej kročeli. Jantar a slěborne debjenki poskićuja sta wikowarjo. Wulki začisć činja něhdyše wysoke wikowanske domy ze swojimi přewšo rjanymi fasadami. To je mišterski wukon pólskich rjemjeslni-

kow. Marianska cyrkej, znamidlo města, je ze swojej čerwjenocyhelowej gotiku, natwarjena 1343-1502, tehorunja zaso wuporjedžena a słuži nětko katolskim wěriwym. Wot Gdańska njeje wjace daloko, přetož 30 km na krótki wječor je Kašubska. Wosrjedz lěsow a jězorow su so Kašuboj jako zapadosłowjanski lud na chudej pódze zdžerželi. Woni maja bohateludowe wumělstwo. Na zemske kubla njeběchu ženje bohaći a tehodla drje tež njewustajeni chcyćiwosći runje knježacych. W muzeju namakach wjele podobnosćow z našimi serbskimi prjedownikami, ale Kašuboj běchu hišće chudši. Někajki spisowacel bě jich jónu takle rysował: Za Němcow přemalo němscy, za Polakow přemalo pólsky.

Puć wjedžeše nas dale do Malborka (Marienburg). Tuta wjace hač 20 hektarow wulka twjerdžizna a sydlo Němskeho ordena powjetši so w běhu lětstotkow, wona so zniči a zaso natwari. Slědy poslednjeho zničjenja 1945 su nimale wotstronjene. To je mišterski wukon twarcow w pječ lětstotkach.

Němski orden založi so za čas křižnych wójnow w léce 1128 w Jerusalemje. Za čas založenja wěnowaše so wón wosebje hladanju zranjenych a chorych putnikarjow. Hakle pozdžišo nasta z njeho ryčerski rjad, a jeho zaměr běchu wojske dobyća na ranju kaž tež twar twjerdžiznow a škit wobsydstwa. Hišće džensa wobsteji 27 twjerdžiznow ryčerskeho rjada, kotrež skićachu wobydlerjam małych městow wuček we wojskich časach.

Po porjadnych dróhach džěše dale na Elbląg (Elbing), Ostroda, Olsztyn do Ryna (Rhein) w Mazurach. Krajina bě hórkata, a tehodla widžachmy daloko do kraja a wobdziwachmy rjanosc přirody. Pola a lěsy so wotměnjachu. Mało ⇨

Hłowna cyrkej w Königsbergu

Foto: Latka

Narowny pomnik Kanta w Kaliningadze

Foto: Latka

skota bě widzieć. Hačrunjež běchu pola wulke a małe, z konjemi so wjace njeworase. Tež tu su traktory a technika začahnyły. Něšto drje ratarjow wšudze wjaza: Woni nimaja 8hodžinski džělowy dzeń.

Wosrjedź mazurskich jězorow

W Rynje wosrjedź mazurskich jězorow wostachmy tři dny. Hotel bě na městnje, hdžež bě jónu ewangelska cyrkej stała. Na kěrchowje na hórce namakachmy hišće rowy z němskimi napisami. Naša jězba wjedžeše nas tež do Mikołajkow (Nikolainen), a wottam podachmy so z parnikom 60 km po mazurskich jězorach. Dalina, čista woda, lěsy a wjeski při brjohach nas jimachu. Dohromady móžeš 120 km wot jězora k jězorej jěć. W léće 1860 so wone z kanalemi zwjazachu. W Mikołajkach je jenička ewangelska cyrkej daloko a šěroko. Jara hibićiwu farar je ju zdźeržal a k temu jara rjane wočerstwjenišćo natwaril.

Njedaloko Ketrzyna (Rastenburg) je móžno, sej Hitlerowy hłowny kwartěr (80 bunkerow) wobhladać. Polacy su zrozumili, tutu městnosć zwičnić. Hotel, korčmy a džewječ hriwnow zastupnych pjenjez su w poskitku, k temu hišće wšě móžne brošury a suweněry. Je hižo dziwne začuće wědžeć, zo so wottud nitki přeđzechu a zo my jako mali

wojacy běchmy šachowe figurki w krawnej hrě. Wot milionow woporow ani slěda. Wosrjedź wysokich lěsow perfektnje tarnowani a z tolstymi betonowymi murjemi škitani Hitler a jeho generaloj. Woni chychu wulki kraj zdobyć, kotryž so zdobyć njeda, a su šachowu hru přěhrali, a rany w ludže krawja hišće džens.

Ruska hranica

Z trochu napjatosću jěđzechmy do Kaliningrada (Königsberg). Hranica k nětko ruskemu krajaj wuchodneje Pruskeje bě z dwěmaj płotomaj kałateho grotu zawěšćena a wosrjedź njeju tak mjenowane smjertne pasmo. Tutón kraj bě před něšto lětami hišće zawrjeny teritorij. Přechod přez hranicu traješe někak dvě hodžiny, a štož potom widžachmy, nas wostróžbi. Kónčina, něhdy płodny ratarski kraj, bě trawnata stepa. Tu a tam někotre suche howjada a chuduške chěžki. Přestrěň, tak wulka kaž Sakska, z jenož 800 000 wobydlerjemi a z nich hišće 80% w městach. We wjesce krótko před Kaliningradom steji rozpadanka cyrkwe, a na jeje kěrchowje je pječa Lutherowa džowka Margarethe pochowana. Nimale w susodstwje je Ännchen von Tharau bydliła, kotrejž je basnik Simon Dach jedyn z najrjeńšich němskich ludowych spěwow wěnowal. Königsberg, jónu kronowske město pruskich kralow, so wjace njespoznaje. W času wójny jara zničene, je džensa město bjez wobliča. Hłowna cyrkej so wot němskich darow zaso natwari, a wona steji kaž oaza wosrjedź cuzeho swěta. Na jeje rańšej stronje row Immanuela Kanta. Znamidłu Kaliningrada po-brachuje jenož třěcha.

Do Litawskeje

Wostróžbnjeni wot widzaneho w Kaliningradze a jeho wokolinje, jěđzechmy dale přez Kurisku połku pu do Klaipedy (Memel).

110 km přez chójnowy lěs a šumjenje Baltiskeho morja změrowaše naše rozbuđzene mysle. Na poł puću hranica k Litawskej a samsna čas rubjaca kontrola. Kóždy strona chcyše swoju suwerenosć pokazać. Krótko do połnocy dóstachmy posledni přewoz w Klaipėdė, a sprócni wot napinaceho dnja wuspachmy so w jara čistym hotelu. Přichodny dzeń dopołdnja wobhladachmy sej město, kiž měješe prjedy 40 000 wobydlerjow, džensa 240 000. Je to jara čiste město z mało platowymi

twarjenjemi a z wulkim přistawom.

Wróćo jěđzechmy po memelskej krajince, ratarskim kraju, kiž počnje so wuwuwać. W Sowjetsku (Tilsit) překořichmy zaso hranicu k Ruskej, a tu zaso samsny napohlad. Před Kaliningradom točachu zemski wolij. Někotři wot našich sobupućowacych su po wjace hač 50 lětach swoju ródnu wjes wopytali. W zymje 1945 su jako džěći w sněze a při zmjerzku čěkać dyrbjeli. Što drje jich hišće na domiznu dopomina?

Kurt Latka

Chowanje Adolpha

Sobotu, 15. februara, popołdnu buštaj mandželskaj wyši krajnocyrkwinski radźižel Roland Adolph, 50, a Petra, rodžena Königec, 46, na pohrjebnišću w Löbtauje pochowanaj. W přepjelnjenej cyrkwi Nadžije pódla pohrjebnišća běchu žarowanske kemše. Mnogo křesćanow so wobdžěli, zastupjerjo sakskeho staba, cyrkwinske wjednistwo, mnoho duchownych a wosadnych z cyłeho kraja. Farar Berthold z Burkhardswaldy pola Weesensteina přědowaše, dokelž je dołho zwjazany z Adolphec swójbu, bě Rolanda Adolpha konfirměrowal a mandželskeju tež wěrowal. Biskop Kreß so w swojim posmjertnym wopomnjeću wosebje tež na zawostajenej džěsci Ellen, 21, a Konrada, 18, a při wuznych wobroći. Woni maja nimoměry pod tutym grawoćiwym skutkom 5. februara připołdnu w lě-

su pola Moritzburga čerpeć. Bóh njech je zrudzenym kóždy dzeń blisko, jich zwarnuje před tym, zo by wutroba stwjerdnyła.

Wšitcy, kiž su bratra Rolanda Adolpha znali, změja jeho jako wjesoleho a sprawného křesćana w dopomnjeću. My Serbja jeho wot cyrkwinskih dnjow znajemy, dokelž wón nam postrowy biskopa a cyrkwinskeho wjednistwa posrědkowaše.

Kemše wobrubi Drježdžanski Křižny chór a na pišćelach přewodžeše prof. Strohacker. Wulka syła přewodzerjow čehnješe po kemšach na pohrjebnišćo, zo bychu mandželskeju do božeje zemje k poslednjemu wotpočinkej položili. Wěčne swětlo njech so jimaj swěći. Prosimy Boha, zo by nas zesylnjał, zo wobarac přećiwu myslam a skutkam bjezbóžneje namocy, a zo dał rosć skutkam měra a lubosće. Njedajmy so mylić: Jezus je namóc a smjerc přewinył. **H. Wirth**

Wołtar ewangelskeje cyrkweje A.B. w Mikołajkach (Mazurska)

Foto: Latka

Jan Radyserb-Wjela

NA LUBINJE

*Na rjanu horu při jutru,
na Lubin hólcy džěchu,
šće hory, doty z kurjawnu
wšě zawalene běchu.*

*A mta kaž morjo machaše
we wocucaty m wětrě,
so hibaše jej žotmjenje
džěl pomatu, džěl chětrě.*

*A stónco předoby tu mtu
a wuroni so z rosu,
a slěbro-kapki blyščachu
so na šmrěkach a w wrjosu.*

*A nětko delka w nižinach
při lubej serbskej Sprjewi
a k Budyšinej po polach
jim kraj so pyšny zjewi.*

*A dale won hač do hole,
přez pola, wsy a haje,
a zady, zboka, po dole
so wočkam rjenje tkaje.*

*Tón kraj so mjerwi ze wsami,
ma pola, łuki, štomy,
so pokazuja z wěžemi
te lube Bože domy.*

*So bože stónčko blyškoli
a ztoči wšě te hona,
wša krajina so zyboli
we pynchach rjenšoh sona.*

*A kelko bratrow serbowskih,
kiž w krutyh džětach traja
a žiwja nadobni so w nich,
w tych wjeskach serbskoh kraja.*

*Tym hólcam hraje wutroba
a nutrna so hnuwa,
kaž z modlitwu jim zaržywa
wša zradna kóžda čuwja.*

*Ow, kajki začuw swjatočny
na horje, na Lubinjel
So na njón přjedy nastaj ty,
hač staroba će spinjel*

Foto: M

Prócowanje wo Delnju Łužicu

Hdys a hdys čitamy wo serbskich namšach w Delnej Łužicy, zdobom wšak tež wo tym, zo je přeco hišće němskich fararjow, kotřiž tam přećiwo serbske mu dušepastyrstwu knoča. W přernih lětach swojeho skutkowanja je skupina serbska namša móhrjec po wosadach po prošen chodźila, hač njesměła serbskim wosadnym serbsce předować. K temu chcú rad tole dodać:

Hižo wokoło lěta 1960, wěm so dopomnić, je so tehdomniši serbski superintendent Gerhard Wirth wo to pročował, tam w Choćebuskich kónčinach serbske kemše wozrodzić. Běch ze swědkom, kak je won wšelake delnjolužiske farstwa wopytał a z tamnišimi

němskimi duchownymi wo tym jednał. Tak pobychmoj tež w Brjazynje, hdžež nam wosadny farar fresku ze serbskim dudakom w Božim domje pokaza. To běchu zwjetša přecelne, tola poprawom chětro njewunošne rozmołwy a pročowanja, kotrež serbski superintendent ze swojimi zastojskimi bratrami wjedžeše. A či snadź, kiž bychu chcyli, sej njezwěrichu, do teho zwolić, cyle jednorje tehodla, dokelž běše Choćebuski generalny superintendent raznje přećiwo temu. Směmy tehole poprawom jara zasužbnego teologu, kiž je dawno hižo na Božej prawdže, hišće serbowžračka mjenować? Ze swojich něhdyšich zapiskow wučitam, zo smy ↵

sej w měrcu 1961 hišće raz do Delnjeje Łužicy došli, superintendent Wirth, farar Gerat Lazar-Bukečanski, farar Arnošt Hornčer-Hučinianski a ja jako sekretar Serbskeje superintendentury, zo bychmy wo serbskim cyrkwiskim dnju w Delnjeje Łužicy jednali. Štož sym sej wo tymle wopyće do swojeho dženika zapisał, je samo na sebi wjac hač jasne a wostrozbyje bylo. Borkowski farar nam rjekny: „Das Sorbische müßte begrenzt sein.“ A Popočanski džeše: „Für die Kinder ist Sorbisch Fremdsprache.“ Zaso druhi, tón w Debsku, twjerdžeše, zo je w jeho wosadže Domowina najsylńiša organizacija. „Čerwjeneje“ hornjołužiskeje Domowiny so tam što wě kak jara bojachu. Při tym pak so Domowina docyla do našich prócowanjow wo wozrodźenje serbskeho wosadneho žiwjenja w Delnjeje Łužicy njetykaše, to rěka, zo to tehdomnišich serbskich funkcionarow absolutnje njezajimowaše. Tehdom běchu najskerje hornjoserbscy wosadni a jich duchowni hišće sylni dosć, zo móhli delnjoserbskich trochu podpěrować.

A dalšu wuprawu do Delnjeje Łužicy chcú hišće naspomnić. Bě to namša w

Janšojcach. Superintendentej Wirthej bě so poradziło, znajmjeńša ju sej wuwěsćić. To pak njebě namša „live“, ně, wšitko bě z wulkej prócu na zynkopask natočene. Farar Albert-Malešanski spěwaše ze swojim krasnym hłosom liturgiju, farar Nowak-Pjećdubjanski měješe předowanje a za transport čezkeho zynkopaskoweho aparata a za techniske wuwjedźenje

běchmoj mój zamołwitaj, Wirthowy horliwy Cokowski bratr Korla a ja.

W Janšojcach farskej stwě běše so šwarna horstka serbskich wosadnych zešla, mjez nimi tež kantor Worjeh, kiž kěrluš na harmoniju přewodžeše.

Na tute podawki přeco spominam, hdyž něhdže něšto wo serbskej namši w Delnjeje Łužicy čitam.

Hinc Šoita

Jutrowny kěrluš

*My džak ci, Jezu, dawamy,
zo ze smjerće ty stanył sy;
ty jeju móc sy zahubił
a žiwjenje nam wobradził.
Haleluja.*

*Dla twojoh wěčnoh smilenja
nam wodata je wina wša.
Ze swojej pomhaj dobroty,
zo tebi swěru stuzimy.
Haleluja.*

*Budź Bohu Wótcej našemu
a jeho Synjej wěrnemu,
tež Duchu, kiž z njej wušot je,
česć, chwalba, džak do wěčnosti.
Haleluja.*

Th. Hartmann

Z cyrkwinskeho žiwjenja

Zhorjalc. Zběrka na dróhach, kotraž so nazymu za diakoniju přewjedže, je w ewangelskej cyrkwi šleskeje Hornjeje Łužicy nimale 48 000 hr wunjesla.

Wojerecy. Sup. na w. Heinz Graefe, kotryž běše wot 1954 do 1976 we Wojerecach, je 9. januara w starobje 85 lět w Forchheimje zemrěl. Sup. Graefe je w swojim času we Wojerecach tež serbsce nawuknył.

Genf. Ličba Lutheranow je loni na 61 mio rozrostla. Najwjace z nich, mjenujcy 37,3 mio, su w Europje žiwi, mjez nimi 14,2 mio w Němskej.

Drježdžany. Ew.-luth. krajna cyrkej Sakskeje je dotalnego fararja z Ruppersdorfa pola Lubija, Karl-Ludwiga Ihmelsa, za noweho młodžinskeho fararja powołała.

Drježdžany. W Sakskej cyrkwi so tydžensce wokoło 14 000 młodostnych we wjac hač 1 000 skupinach Młodeje wosady zhromadzuje.

Kijew. Lutherska cyrkej na Ukrainje je po znowazaloženju před pjeć lětami wot štyri na 32 wosadow rozrostla.

Berlin. 77 njeněmskich křesćanskich wosadow poskičuje tu Bože služby w 36 wšelakich rěčach.

W diakoniji ewangelskeje cyrkwe je někak 402 000 hlownohamtskich přistajenych a to w přibližnje 31 000 socialnych zarjadnišćach.

Cyle **Swjate pismo** je do 355 rěčow přeložene, Nowy zakon do dalšich 880 rěčow a džele biblije do dalšich 932 rěčow.

Foto: A

Naše nowiny a časopisy před 100 lětami

Ze Serbow. Serbski swjeden, kajkiž hišće ženje žadyn prjedy je so jutrownu srjedu wotbywał. Serbska Maćica, duchowna mać serbskeho luda, 50lětny jubilej swojeho wobstaća swjećeše. Jejni swěrnji synojo z Hornjeje a Delnjeje Łužicy a lubi hosćo z daloka běchu so tutón dzeń na Budyskej třělerni zešli. Jich wšitkich bě lubosć a přiwisnosć k duchownej zjednoćercy cyłeho serbskeho luda, ewangelskich a katolických, hornich a delnich Łužičanow, na tamne městno dowjedła, hdžež bě něhdy jejna kolebka stała... Tónsamy dzeń bě studowaca młodžina swjedžensku schadzawanku powołała. Nazajtra naši studowacy Smolerjowy, Pfulowy a Hornikowowy row wobwěncowachu. Pohnuwace to wopokazmo, zo staj duch a mysl našich serbskich wótčincow njesmjertnje dale žiwaj w našej serbskej studowacej młodosci...

SN 24. haprleje 1897

Powěsće

Budyšin. Na Tuchorskim kěrchowje w Budyšinje přewodžachmy k rowu kónc februara swěrneho ewangelskeho Serba Maksa Bartka. Wón je so 1904 w Delnej Kinje narodził a jako młodostny powołanje zamkarja nawuknył. Jeho mandželska Helena, rodž. Šoltkec, kotraž bě zańdžene

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjadowe Serbska přédarska konferenca. – Domowina-Verlag GmbH, Tuchmacherstraße 27, 02625 Bautzen. Redaktor a skazanki: sup. Slegfried Albert, Jerjowa 15, 02625 Budyšin, tel. 03591/481280. – Sadžba: Serbske Nowiny Budyšin, čišć: Serbska čišćernja tzwr w Budyšinje. – Wuchadža jónkróć za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Nr. 1000 028 450, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 85 550 000

lěto zemrěła, pochadžeše z Delnjeje Hórki. Po wójnje džělaše wón jako šofer w serbskej čišćerni, rozwožowaše Nowu dobu do serbskich wsow a bě přistajeny Domowiny. Jako rentnar wupomha hišće w Serbskim muzeju.

Swěru chodžeštaj Bartkec na serbske kemše, dołho jimaj to strowota dowoli, a wobdželeštaj so na serbskich cyrkwinskih dnjach. Bóh tón Knjez spožči jimaj 66 lět zhromadneho mandželstwa. Někotryžkuli ze staršich Serbow budže so na Bartkec rady dopominać. **K.**

Biskopicy. Sobotu dopódnja, 1. měrca 1997, zeńdže so hižo druhe raz wokrjesna synoda w nowej starowni. Po powitanju přečita předsydka synody fararka Pappajowa bibliski přednošk fararja Pilza z Wjelečina, dokelž njemóžeše wón sam přitomny być, k temje tuteje synody „Dowěrcé nowym pućam“. Z nowym pućom bě měnjene založenje ewangelskeje srjedźneje šule w Budyskim wokrjesu. Krótka diskusija so tutemu přednoškej přizamkny.

Po tym zo je w nazymje 1996 wokrjesna synoda wobzamknyła, zo so ewangelska šula založi, je předsydstwo próstwu wo podpěranje tuteho předewzaća na krajnocyrkwinski zarjad zapodało. Superintendent Pappai nam přečita wotmołwu, w kotrejž so zwurazni, zo krajnocyrkwinski zarjad njemóže šulu podpěrać, dokelž so w Drježdžanach Křižna šula do ewangelskeho gymnazija přetwori.

Farar Frey, předsyda šulskeho towarstwa, potwjerdži, zo je móžnosć, šulu 1998 w Husce založić, dokelž wona džěłansku dowolnosć hač do 1999 ma a so tuchwilu njewužiwa. W tutym času móžeja so wuměnjenja wutworić, zo so šula w Budyšinje dale wuwije. Ze stron staršich njesu pječa wobmyslenja dla dalokeho puća do šule. Farar Frey na to skedźbni, zo je so runje dr. Martin Lu-

ther jara za založenje šulow zasadził, zo by so symjo Božeje lubosće do wutrobow džěci syć móhlo. Hladajo na džensniši staw, je to za přichod nimoměry wažny nadawk. Dokelž nimo přihłosowacych tež někotre přećiwne měnjenja běchu, kotrejž wosebje problem financowanja tuteho předewzaća widža, budže najskerje 27. junija wurjadne zeńdženje synody k tutej temje. Nazymu so nowa wokrjesna synoda konstituuje, a čas njeby potom dosahał.

Superintendent Pappai poda rozprawu wo džěławosći poslednich šěsć lět. Nimo druheho wón rozpraweše, zo su w tutym času 20 nowych fararjow džělać započeli; zo je Hannoverska cyrkej wosebje za twarske nadawki 1,44 mio hriwnow dariła a zo je naša eforija 30 tysac hriwnow za projekt w Africe dariła.

Skrótko smy my třo synodalajo wo krajnej synodze rozprawjeli. Ze zhromadnym wobjedom w rjanej rumnosći starownje so synoda skónči. **H. Wirth**

Přeprašujemy

06.04. – 1. njeđzela po jutrach

10.30 hodž. kemše w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert/farar Malink)

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)

12.04. – sobota

14.30 hodž. wosadne popođnje w Hućinje (sup. Albert)

13.04. – 2. njeđzela po jutrach

18.00 hodž. kemše w Smječkecach (sup. Albert)

19.04. – sobota

14.00 hodž. wosadne popođnje w Klětnom (sup. Albert)

20.04. – 3. njeđzela po jutrach

9.30 hodž. dwurěčne kemše we Łazu (sup. Albert, farar Meister)

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (farar Malink)

14.00 hodž. kemše w Židžinom (sup. Albert) po tym bjesada

26.04. – sobota

14.00 hodž. wosadne popođnje w Hodžiju (sup. Albert)

27.04. – 4. njeđzela po jutrach

10.30 hodž. kemše w Spalach (sup. Albert)

04.05. – 5. njeđzela po jutrach

10.00 hodž. kemše z konfirmaciju a z Božim wotkazanjom w Budyskej Michalskej (sup. Albert)

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)

13.30 hodž. kemše w Budestecach (sup. Albert)